

พฤติกรรมการบริโภคและการออมเพื่อยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยต่อความไม่แน่นอนของรายได้
Thai Household Consumption and Precautionary Saving Behavior Given Income Uncertainty

เจนภพ วงษ์สุวรรณ Jenpob Wongsuwan¹

E-mail: s65127338013@ssru.ac.th

พงศกร แซ่เตียว Pongsakorn Saetiew²

E-mail: s65127338024@ssru.ac.th

อานนท์ ยุพงษ์ Arnon Yupong³

E-mail: s65127338012@ssru.ac.th

วราภรณ์ จันทร์อร่าม Waraporn Chanaram⁴

E-mail: s65127338018@ssru.ac.th

ณภัทร นกสุวรรณ Naphat Noksuwan⁵

E-mail: s65127338030@ssru.ac.th

ชนิดาภา ตรือนรุักษ์ Chanidapa Treeanurak⁶

E-mail: s65127338017@ssru.ac.th

อนณ เกษรินทร์ Anon Ketsarin⁷

E-mail: s65127338035@ssru.ac.th

ปธิกร สมหวังสกุล Pathikorn Somwangsakul⁸

E-mail: s65127338039@ssru.ac.th

ศิริวรรณ ศักดิ์ศิริฤทัย Siriwan Saksiruthai⁹

E-mail: siriwan.sak@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยเมื่อเกิดความไม่แน่นอนทางรายได้ และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้การบริโภคของครัวเรือนไทย

การดำเนินการวิจัย: การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey : SES) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลสถิติสำคัญที่สำรวจเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย และสวัสดิการที่ได้รับของสมาชิกในครัวเรือนทั่วราชอาณาจักร จำนวน 57,600 ครัวเรือน เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยแบ่งครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลาง และกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูง แล้วใช้วิธีการประมาณค่าแบบ Two-Stage Least Squares (2SLS) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภค การออม รายได้ และปัจจัยอื่น ๆ โดยใช้แบบจำลองการบริโภคเพื่อการประมาณค่า

¹⁻⁸ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

⁹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผลการวิเคราะห์: พฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินจะมีเฉพาะในครัวเรือนกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ขณะที่ปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการบริโภคของครัวเรือนกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ได้แก่ รายได้ประจำ มูลค่าทรัพย์สินทั้งที่เป็นตัวเงินและสินทรัพย์ประเภทบ้าน ที่ดิน และยานพาหนะ สำหรับกลุ่มครัวเรือนรายได้ปานกลางและรายได้สูงจะไม่มีพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉิน ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคจะเป็นมูลค่าสินทรัพย์ประเภทบ้าน ที่ดิน และยานพาหนะ จะมีเพียงสวัสดิการภาครัฐบางประเภทเท่านั้นที่มีผลต่อการบริโภคของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: การบริโภค การออมยามฉุกเฉิน รายได้ถาวร ความไม่แน่นอนทางรายได้ ประเทศไทย

Abstract

Purposes: This paper aimed at exploring consumption and precautionary saving behavior of Thai households and finding determinants of consumption of Thai households.

Methodology: This research work applied Thai Household Socio-Economic Survey (SES) data from Thailand's National Statistical Office. The survey data was a nationwide survey, with a random sample of 57,600 households, providing data of Thai households' income, expenditure and welfare from government. Households were separated into three groups, the lower income, the middle income and the high-income before Two-Stage Least Squares (2SLS) estimation of consumption function, to find how consumption and saving were correlated to regular income as a proxy of permanent income and other variables.

Results: Precautionary saving behavior was found only among the lower income households whereas determinants of consumption included regular income, values of financial assets and fixed assets (houses, land, and vehicles). For the middle income and high-income group, the insignificance of precautionary saving behavior was reported. Fixed asset value did impact consumption of these groups while financial assets provided no effects on consumption. There are only some types of state welfare programs which influenced consumption of Thai households.

Keywords: Consumption, precautionary savings, permanent income, income uncertainty, Thailand

บทนำ

การบริโภค (Consumption) ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดอรรถประโยชน์ (Utility) และเป็นที่มาของอุปสงค์ (Demand) อีกทั้งสำหรับการศึกษาเศรษฐศาสตร์มหภาคแล้ว การบริโภคถือเป็นส่วนประกอบรายได้ประชาชาติที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ และมีผลต่อการพัฒนาของเศรษฐกิจ มูลค่าการบริโภคจะถูกกำหนดโดยรายได้ รายได้จะถูกใช้ในการบริโภคและการออม (Saving) ดังนั้น สำหรับในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคนั้น การบริโภคและการออมจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ขณะที่การออมก็จะมีผลต่อการลงทุนที่เป็นหนึ่งในส่วนประกอบรายได้ประชาชาติที่มีผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจต่อไปด้วย ดังนั้น ทั้งระดับการบริโภคและการออมมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวม

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนการบริโภคและการออมเปรียบเทียบกับข้อมูล GDP ของประเทศไทย ซึ่งคำนวณมาจากรายได้ของคนไทยในระหว่างปี 2562 – 2566 นั้น จะเห็นว่าสัดส่วนการบริโภคต่อ GDP เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่สัดส่วนการออมต่อ GDP กลับลดลง ประกอบกับในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีภาวะเงินเฟ้อค่อนข้างต่ำ แสดงถึงการเกิดภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว (Recession) ยกเว้นในปี 2565 ที่เกิดภาวะเงินเฟ้อสูงอันเกิดจากผลกระทบจากราคาพลังงานเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน สัดส่วนการบริโภคที่สูงขึ้นและสัดส่วนการออมที่ลดลงสะท้อนให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากภาวะราคาสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกันการเติบโตของรายได้ค่อนข้างน้อย ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของ GDP ที่ขยายตัวต่ำในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนการบริโภคและการออมดังกล่าวถือเป็น

ปัจจัยที่ชี้วัดที่สำคัญของภาวะเศรษฐกิจไทย และแสดงถึงศักยภาพการเติบโตในอนาคต การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมของคนไทยจึงนับเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การวางแผนด้านนโยบายเพื่อสร้างความเจริญเติบโตให้กับเศรษฐกิจไทย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสัดส่วนการบริโภคและการออมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มูลค่า GDP ไทย และอัตราการเติบโตของ GDP ไทย ปี พ.ศ. 2562 - 2566

ปี พ.ศ.	สัดส่วนการบริโภคต่อ GDP (%)	สัดส่วนการออมต่อ GDP (%)	มูลค่า GDP ประเทศไทย (ล้านบาท)	อัตราการเติบโตของ GDP (%)	อัตราเงินเฟ้อ* (%)
2562	49.77	34.06	16.89	2.2	0.70
2563	53.05	29.16	15.63	-6.2	-0.85
2564	52.23	29.54	16.18	1.6	1.23
2565	54.56	27.72	17.37	2.5	6.08
2566	57.67	25.68	17.92	1.9	1.23

* อัตราเงินเฟ้อคำนวณจากดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป (Consumer Price Index: CPI)

ที่มา: 1. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568) **ตารางสถิติบัญชีประชาชาติ**. (ออนไลน์) จาก

https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=15949&filename=ni_page

2. ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). **EC_EI_027เครื่องชี้เศรษฐกิจมหภาคของไทย 1/**. (ออนไลน์) จาก

https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/ReportPage.aspx?reportID=409&language=th

3. Trading Economics. (2025). **Thailand - Final Consumption Expenditure**. Available from:

<https://tradingeconomics.com/thailand/final-consumption-expenditure-us-dollar-wb-data.html>

4. Trading Economics. (2025). **Thailand - Gross Savings (% Of GDP)**. Available from:

<https://tradingeconomics.com/thailand/gross-savings-percent-of-gdp-wb-data.html>

แม้การบริโภคและการออมจะมีผลต่อเศรษฐกิจมหภาค แต่กิจกรรมดังกล่าวเริ่มต้นในระดับบุคคลและครัวเรือนซึ่งเป็นหน่วยย่อยของระบบเศรษฐกิจ สำหรับการบริโภคและการออมในระดับบุคคลและครัวเรือนนั้นจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการนอกจากรายได้ ทำให้ปัจจุบันพบว่ามีบุคคลและครัวเรือนไทยจำนวนมากที่มีการบริโภคมามากกว่ารายได้ที่ได้รับทำให้เกิดภาวะการออมต่ำจนติดลบและต้องกู้ยืมเพื่อการบริโภค ดังจะเห็นได้จากอัตราหนี้สินครัวเรือนต่อ GDP ไทย จากข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย และ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ GDP ไทยในปี 2567 คาดการณ์ว่าจะมีมูลค่า 18.58 ล้านล้านบาท ส่วนหนี้สินภาคครัวเรือนไทยมีจำนวน 16.42 ล้านล้านบาท ทำให้อัตราส่วนหนี้สินภาคครัวเรือนมีถึง 88.4% ต่อ GDP (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568) อัตราส่วนหนี้สินต่อ GDP ที่สูงดังกล่าวเป็นอุปสรรคทั้งต่อการบริโภคของครัวเรือนและการพัฒนาเศรษฐกิจไทย ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมย่อมถูกฉีกเป็นสิ่งที่สำคัญ อีกทั้งการหาปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคและการออมก็เป็นสิ่งจำเป็นในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลและครัวเรือน อีกทั้งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อทั้งผู้บริโภคและครัวเรือนที่เป็นหน่วยย่อยในระบบเศรษฐกิจ และต่อภาครัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคในการออกแบบนโยบายที่ใช้ในลดปัญหานี้สินครัวเรือน ตลอดจนสร้างการเติบโตแก่ในระดับเศรษฐกิจมหภาคต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมของครัวเรือนไทยเมื่อเกิดความไม่แน่นอนทางรายได้
2. เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนไทย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง: ทฤษฎีการบริโภคตามวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption) และ สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis)

งานศึกษาวิจัยในพฤติกรรมการบริโภคและการออม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น เป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีการบริโภคตามวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Theory of Consumption) โดย Franco Modigliani และ สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) โดย Milton Friedman ที่เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ อธิบายพฤติกรรมการบริโภคและการออมของบุคคล ทฤษฎีการบริโภคตามวัฏจักรชีวิตอธิบายว่า ผู้บริโภคจะพยายามรักษา ระดับการบริโภคให้ค่อนข้างคงที่ (Smoothing Consumption) ตลอดช่วงชีวิต แม้ว่ารายได้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วง วัย ทฤษฎีการบริโภคตามวัฏจักรชีวิตชี้ให้เห็นว่า การบริโภคมีได้ขึ้นกับรายได้ปัจจุบันเท่านั้น แต่จะขึ้นกับความมั่งคั่งโดยรวม (Wealth) ที่วัดจากทรัพย์สินและการคาดการณ์ในอนาคต ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถรักษาระดับการบริโภคได้นั้นคือ การ ออม (Savings) โดยผู้บริโภคจะเก็บสะสมเงินออมในช่วงที่มีรายได้มากกว่าระดับการบริโภค และนำเงินออมมาใช้บริโภคในช่วง ที่มีรายได้น้อยกว่าการบริโภค เช่น ช่วงเกษียณอายุ ขณะเดียวกันในช่วงที่มีรายได้น้อยกว่ามูลค่าการบริโภค ผู้บริโภคก็จะมี แนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินเพื่อรักษาระดับการบริโภค (Deaton, 2005) ขณะที่ทฤษฎีรายได้ถาวรนั้นได้เน้นถึงการบริโภคของ บุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (Permanent Income) ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่ คาดการณ์ไว้ในระยะยาวตลอดช่วงชีวิต ดังนั้น พฤติกรรมการออมก็ขึ้นกับรายได้ถาวรซึ่งจะเป็นรายได้ที่มีผลต่อการบริโภค ระยะยาว (Friedman, 1957; Aguiar and Hurst, 2008)

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การบริโภคและการออมของครัวเรือนถูกกำหนดโดยปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น รายได้ถาวรและรายได้ในช่วงอายุต่าง ๆ ทรัพย์สินถาวรประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านที่อยู่อาศัย ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนยานพาหนะ รวมไปถึงสวัสดิการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ

รายได้นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับทั้งการบริโภคและการออม การเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือน จะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของทั้งเงินออมและการบริโภค และมีส่วนในการรักษาระดับการบริโภคให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงเดิม ด้วยในระยะยาว (Vestad และ Wentzel, 2021) แม้รายได้ปัจจุบันจะมีผลต่อความสามารถในการบริโภคและการออม แต่ ผู้บริโภคทั้งระดับบุคคลและครัวเรือนมีแนวโน้มที่จะปรับการบริโภคและการออมตามรายได้ถาวรมากกว่า Straub (2019) พบว่า การบริโภคและการออมของครัวเรือนจะปรับตามรายได้ถาวร เมื่อรายได้ถาวรเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น ประมาณ 0.7% เมื่อเกิดภาวะความไม่แน่นอนทางรายได้หรือการเปลี่ยนแปลงทางรายได้ การบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะหากคาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงทางรายได้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงระยะยาว ขณะเดียวกันการออมก็เพิ่มขึ้น เช่นกัน แต่จะเพิ่มขึ้นมากกว่าสำหรับผู้มีเงินออมจำนวนมากอยู่แล้ว (Higgins *et al*, 2024) การเกิดความไม่แน่นอนทางรายได้ ในรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางรายได้โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้ในระยะยาวมีผลต่อการออมอย่างมีนัยสำคัญ (Lyhagen, 2001) อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนอาจไม่ปรับพฤติกรรมการออม โดยยังคงออมเป็นจำนวนเงินคงที่แม้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นในระยะสั้น (Volsen, 2012) พฤติกรรมการบริโภคและการออมที่มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนค่อนข้างน้อยต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ในระยะสั้น นั้นสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการบริโภคในอดีตซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านการคาดการณ์รายได้ระยะยาวมีอิทธิพลการ บริโภคในช่วงเวลาต่อ ๆ มา ทำให้พฤติกรรมการบริโภคปรับเปลี่ยนได้ยากแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรายได้ (Lins, 2025) จะ เห็นว่าการวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับการออมต่อรายได้ทั้งในระยะสั้นและรายได้ถาวร

รวมถึงต่อการเกิดความไม่แน่นอนทางรายได้ อันถือเป็นการเปลี่ยนแปลงรายได้โดยไม่ได้วางแผนระยะยาวมาก่อนนั้น ผลการศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้ข้อมูลจริงยังมีความหลากหลาย (Lugilde *et al*, 2017)

ในส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการบริโภคและการออมของครัวเรือนไทยนั้น สุนัยญา แดงเหม และ นริศรา เจริญพันธุ์ (2564) พบว่า รายได้ถาวรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทย เมื่อรายได้ถาวรเพิ่มขึ้น การออมของครัวเรือนไทยก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ครัวเรือนที่มีรายได้สูงจะมีการออมเพื่อการบริโภคในอนาคต และป้องกันความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกครัวเรือนตามกลุ่มรายได้แล้ว ครัวเรือนกลุ่มรายได้น้อยเท่านั้นที่จะมีแนวโน้มปรับการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินเมื่อเกิดความไม่แน่นอนทางรายได้ รวมถึงครัวเรือนที่มีอาชีพเกษตรกรรมที่มีรายได้ชั่วคราว (Transitory Income) เป็นรายได้หลัก ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ระดับปานกลางกับรายได้สูงจะไม่ปรับการบริโภคและการออม (จาคินี เรื่องธรรมชาติ, 2551; Sirisankan, 2013) ผลการศึกษากฎการออมยามฉุกเฉินที่มีเฉพาะบางกลุ่มสอดคล้องกับ แสงสุรีย์ เสมอใจ (2559) ที่พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีความไม่แน่นอนด้านรายได้สูงสุดจะเป็นกลุ่มที่มีการออมยามฉุกเฉินมากที่สุด

นอกจากปัจจัยด้านรายได้และความไม่แน่นอนทางรายได้แล้ว ความมั่งคั่งทางสินทรัพย์ทางการเงินก็ถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดการบริโภคและการออมเช่นกัน ผลของความมั่งคั่ง (Wealth Effect) อันเกิดจากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินได้ส่งผลต่อการบริโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Tan and Voss, 2000; May *et al*, 2019; Chen, 2024) ครัวเรือนที่มีสินทรัพย์ทางการเงินสูงจะมีแนวโน้มการออมมากกว่าครัวเรือนที่มีสินทรัพย์น้อยกว่า (นิตยา ปะอินทร์, 2562; สุนัยญา แดงเหม และ นริศรา เจริญพันธุ์, 2564) อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ผลของความมั่งคั่งจากสินทรัพย์ทางการเงินเปรียบเทียบกับทรัพย์สินประเภทบ้านที่อยู่อาศัยต่อการกระตุ้นการบริโภคนั้น Bover (2005) พบว่า การเพิ่มขึ้นของมูลค่าบ้านที่อยู่อาศัยมีผลต่อการเพิ่มการบริโภคสูงกว่าการเพิ่มของมูลค่าทรัพย์สินที่เป็นตัวเงิน นอกจากนั้น ผลการศึกษาของงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าสินทรัพย์ประเภทบ้าน ที่อยู่อาศัย ที่ดิน และยานพาหนะ ก็ล้วนมีผลต่อการออมและการบริโภคอย่างชัดเจน เนื่องจากสินทรัพย์เหล่านี้ถือเป็นแหล่งสะสมความมั่งคั่งที่สำคัญ การที่ราคาบ้านเพิ่มขึ้นส่งผลต่อครัวเรือนผ่านผลของความมั่งคั่งในการเพิ่มมูลค่าการบริโภค (Berger *et al*, 2016; Ogawa, 2019) อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนที่มีอสังหาริมทรัพย์จะมีแนวโน้มการออมน้อยลง แต่ครัวเรือนที่มียานพาหนะเป็นทรัพย์สินมักจะมีรายจ่ายสูง จากค่าบำรุงรักษาและค่าผ่อนชำระ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการออม (นิตยา ปะอินทร์, 2562)

สวัสดิการทางสังคมที่จัดสรรโดยภาครัฐนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการปรับพฤติกรรมการบริโภค อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาวิจัยในอดีตพบทั้งความไม่เกี่ยวข้องกันระหว่างการบริโภค การออม และสวัสดิการภาครัฐ (เช่น Hurst และ Ziliak, 2004; Abiola และ Obokoh, 2024) และมีงานวิจัยที่ค้นพบว่าการมีสวัสดิการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคและการออม การได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีผลต่อการปรับเพิ่มการบริโภคโดยเฉพาะในสินค้าจำเป็นต่อการดำรงชีพประเภทอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งนับว่าตรงตามวัตถุประสงค์ในการจัดสรรสวัสดิการของภาครัฐ (Minphimai, 2024) สำหรับครัวเรือนไทยแล้ว สวัสดิการสังคมมีสำคัญในการช่วยให้ครัวเรือนสามารถบริหารจัดการการเงินได้อย่างดีขึ้นด้วยการช่วยลดค่าใช้จ่ายและหนี้สินของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำได้ และช่วยให้ครัวเรือนมีความสามารถในการออมมากขึ้น และการได้รับสวัสดิการทางสังคมจะทำให้ครัวเรือนสามารถใช้จ่ายการบริโภคโดยไม่ต้องเผชิญปัญหาขาดแคลนเงิน ทำให้มีความสามารถในการออมเงินเพื่อรองรับความไม่แน่นอนในอนาคต (นิตยา ปะอินทร์, 2562) นอกจากนั้น สวัสดิการทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนครัวเรือนให้สามารถบริหารจัดการการเงินได้ดียิ่งขึ้น แม้ว่าจะต้องเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่การมีสวัสดิการทางสังคมจะช่วยให้มีโอกาสในการออมเงินมากขึ้นด้วย (อิพันธ์ วรรณสุริยะ, 2567)

การวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ความมั่นคงทางการเงินอันนำไปสู่ความสามารถในการพัฒนาประเทศได้เช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันที่สามารถทั้งสร้างความร่วมมือและเป็นคู่แข่งทางเศรษฐกิจได้ โดยเมื่อพิจารณาพฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยนั้น งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าครัวเรือนไทยกลุ่มที่มีรายได้น้อยจะมีการปรับการบริโภคจนนำไปสู่การปรับการออมยามฉุกเฉินตามรายได้ที่เปลี่ยนไป ขณะที่ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่าจะปรับการบริโภคน้อยกว่า

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมของประเทศอื่นที่ใกล้เคียงนั้นพบว่า ผลการศึกษาครัวเรือนบางประเทศกลุ่มอาเซียน เช่น ครัวเรือนประเทศอินโดนีเซียก็ไม่พบพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินเช่นกันเนื่องจากครัวเรือนได้รับการสนับสนุนที่ยังทำให้คงรูปแบบการบริโภค (Smooth Consumption) ในรูปการให้สนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สวัสดิการ (Jalil และ Zafarullah, 2009) ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ได้พบพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 ที่มาจากสาเหตุหลักมาจากการลดลงของรายได้ที่นำไปสู่สถานะทางการเงินที่มีความมั่นคงลดลง (Terada-Hagiwara, 2009; Terada-Hagiwara, 2011) รายได้ถือเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการออมในประเทศมาเลเซียเช่นกัน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าครัวเรือนในมาเลเซียจะมีแนวโน้มการออมยามฉุกเฉินสูงกว่าเนื่องจากการมีพฤติกรรมที่เน้นการปกป้องความเสี่ยง (Protective) ค่อนข้างสูง (Tang, 2008) สำหรับในประเทศเวียดนามนั้น ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่าจะมีความโน้มเอียงส่วนเพิ่มของการออม (Marginal Propensity to Save: MPS) มากกว่า แสดงให้เห็นว่าเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าแล้ว อัตราการเพิ่มของการออมในครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวจะสูงกว่า และอัตราการเพิ่มของการบริโภคจะต่ำกว่าเมื่อเกิดการลดลงของรายได้ (Hua และ Erreygers, 2020)

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่า พฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินมีความสำคัญและสามารถนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของครัวเรือน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับและออมยามฉุกเฉินต่อรายได้ ความไม่แน่นอนทางรายได้ ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ผลการวิจัยจะมีหลากหลายตามข้อมูลและบริบทของแต่ละงานวิจัย อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินของคนไทยในช่วงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าการออมจะเป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ข้อมูลที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมไว้ในยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทย โดยใช้ข้อมูลรายงานสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey : SES) จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำรวจครัวเรือนที่จากกลุ่มตัวอย่างทุกเขตทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักร จะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมของคนไทย รวมถึงสามารถนำไปใช้ในการปรับพฤติกรรมบริโภคและการออมได้ และยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน อันจะมีผลต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในระดับประเทศต่อไป นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังใช้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด โดยใช้ข้อมูลปี 2566 ซึ่งทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินและการบริโภคในช่วงปัจจุบันได้ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการออมของคนไทยในช่วงปัจจุบันได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมของคนไทยในปัจจุบัน แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายที่ส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจและลดความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนไทยในอนาคต

แบบจำลองที่ใช้ศึกษาและวิธีการดำเนินการวิจัย

ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคนั้น รายได้จะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. เพื่อการบริโภค (Consumption) 2. เพื่อการออม (Savings) ดังนั้น การบริโภคและการออมจึงนับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Mankiw, 2023) อีกทั้งตามสมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) ได้อธิบายว่า ผู้บริโภคมีแนวโน้มจะรักษาลักษณะการบริโภคให้เป็นไปตามรูปแบบไม่เปลี่ยนแปลงมากกว่าที่จะปรับมูลค่าและพฤติกรรมการบริโภคตามรายได้ที่อาจขึ้นลงตามลักษณะรายได้ชั่วคราว จึงทำให้การบริโภคมีแนวโน้มจะขึ้นกับรายได้ถาวรซึ่งเป็นรายได้ที่ผู้บริโภคนั้นคาดการณ์ได้ในระยะยาวมากกว่าการศึกษาพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินในงานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์กรณีเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงรายได้จนทำให้รายได้แตกต่างจากรายได้ถาวรที่เป็นรายได้ที่ผู้บริโภคคาดการณ์ในระยะยาวแล้ว จะทำให้มีการปรับเปลี่ยนมูลค่าการบริโภคหรือไม่ ซึ่งการปรับเปลี่ยนการบริโภดังกล่าวจะกระทบต่อการออมยามฉุกเฉิน (Precautionary Savings) ที่ถือการเปลี่ยนแปลงการออมอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ อันกระทบต่อการบริโภคและจะมีผลต่อการออม (Savings) ต่อไป

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย (The Household Socio-Economic Survey) ปี 2566 ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ อันเป็นการสำรวจข้อมูลที่สำคัญด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ข้อมูลสถิติดังกล่าวเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างของสมาชิกในครัวเรือน ค่าใช้จ่าย ลักษณะที่อยู่อาศัย โดยกลุ่มตัวอย่างมาจาก

ครัวเรือนทั่วราชอาณาจักรไทย จำนวน 57,600 ครัวเรือนจากทุกจังหวัด เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ รายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน ทรัพย์สิน และลักษณะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนทั่วประเทศ จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568) งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลชุดดังกล่าวเพื่อทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภค ความไม่แน่นอนของรายได้ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคจนมีผลต่อการออมยามฉุกเฉิน มูลค่าทรัพย์สินทั้งที่เป็นที่เกี่ยวกับสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน ที่ดินและยานพาหนะ มูลค่าทรัพย์สินทางการเงิน และการได้รับสวัสดิการในลักษณะต่าง ๆ จากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล สวัสดิการเงินกู้จากกองทุนต่างๆ รวมไปถึงสวัสดิการรูปแบบอื่น ๆ

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินนั้นจะใช้แบบจำลองการบริโภคภายใต้สมมติฐานรายได้ถาวร (Permanent Income Hypothesis) ซึ่งอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของบุคคลที่มีได้ขึ้นอยู่กับรายได้ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (Permanent Income) ซึ่งเป็นประมาณการรายได้เฉลี่ยที่บุคคลคาดว่าจะได้รับตลอดช่วงชีวิตของตน หากว่ารายได้ปัจจุบันแตกต่างจากรายได้เฉลี่ยจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนการบริโภคและจะมีผลต่อการปรับการออมด้วยเนื่องจากตามหลักเศรษฐศาสตร์นั้น รายได้ของบุคคลจะถูกนำไปใช้บริโภคและออม งานวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลรายได้ประจำที่เป็นตัวเงินแทนรายได้ถาวร และเลือกใช้ข้อมูลรายได้ประจำของหัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแทนรายได้ประจำของแต่ละครัวเรือน นอกจากนี้ แบบจำลองยังเพิ่มปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการบริโภคของครัวเรือน เช่น มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือน การได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากภาครัฐที่อยู่ในรูปตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) และความไม่แน่นอนของรายได้ (Zhou, 2003; Dardadoni, 1991) แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นไปตาม (1)

$$C_i = \beta_0 + \beta_1 YP_i + \beta_2 \text{Financial Asset}_i + \beta_3 \text{Fixed Asset}_i + \beta_4 \text{SSW1}_i + \beta_5 \text{SSW2}_i + \beta_6 \text{SSW3}_i + \beta_7 V(Y)_i + \varepsilon_i \quad \text{--- (1)}$$

โดย	C_i	แทน	มูลค่าการบริโภคของครัวเรือน
	YP_i	แทน	รายได้ประจำของหัวหน้าครัวเรือน
	Financial Asset_i	แทน	มูลค่าทรัพย์สินทางการเงิน
	Fixed Asset_i	แทน	มูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือนประเภทบ้าน สิ่งปลูกสร้าง ที่ดิน และยานพาหนะ
	SSW1_i	แทน	ตัวแปรหุ่นครัวเรือนที่มีสมาชิกที่ได้รับการรักษาพยาบาลและสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ประกันสังคม และประกันสุขภาพต่าง ๆ (ประกันสังคมตาม ม. 33, ม. 39 และม. 40) (กลุ่มอ้างอิง คือ ครัวเรือนที่ไม่ได้รับสวัสดิการดังกล่าว)
	SSW2_i	แทน	ตัวแปรหุ่นครัวเรือนที่มีสมาชิกที่ได้รับการได้รับการช่วยเหลือจากโครงการของรัฐ (กลุ่มอ้างอิง คือ ครัวเรือนที่ไม่ได้รับสวัสดิการดังกล่าว)
	SSW3_i	แทน	ตัวแปรหุ่นครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการเงินกู้จากกองทุนต่างๆ ที่ภาครัฐจัดตั้งขึ้น (กลุ่มอ้างอิง คือ ครัวเรือนที่ไม่ได้รับสวัสดิการดังกล่าว)
	$V(Y)_i$	แทน	ความไม่แน่นอนของรายได้
	ε_i	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อน
	$\beta_0 - \beta_7$	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์

เพื่อให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคและการออมของครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้ต่าง ๆ กัน งานวิจัยนี้จะแบ่งกลุ่มรายได้โดยใช้ข้อมูลชุดที่นำมาวิเคราะห์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง และกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่ โดยแบ่งตามเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile) สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยจะมีรายได้ในระดับไม่เกินเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 33 หรือมีรายได้ไม่เกิน 14,300 บาท กลุ่มผู้มีรายได้สูงจะมีรายได้ในระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 67 เป็นต้นไป หรือมีรายได้มากกว่า 26,700 บาท และกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางก็จะเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ที่เปอร์เซ็นต์ไทล์ระหว่างสองกลุ่มข้างต้น หรือมีรายได้ระหว่าง 14,301-26,700 บาท การวิเคราะห์จะทำโดยวิธีการประมาณค่าตามแบบจำลอง (1) โดยแยกตามกลุ่มรายได้สำหรับ

ความไม่แน่นอนของรายได้นั้น $V(Y)_i$ คำนวณจากการรายได้ประจำของครัวเรือน ค่าเฉลี่ยของรายได้ และจำนวนข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

$$V(Y)_i = \frac{(Y_{Pi} - \text{mean } Y_P)^2}{n-1}$$

โดย mean Y_P แทนค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนในแต่ละกลุ่ม ส่วน n แทนจำนวนข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ตัวแปรรายได้ประจำหรือ Y_{Pi} ที่เป็นตัวแปรอิสระ (Exogenous) ในแบบจำลอง (1) นั้นได้ถูกกำหนดโดยปัจจัยอื่น หรือมีลักษณะที่เป็น Endogenous ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปัจจัยเหล่านั้นได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic Characteristics) ไม่ว่าจะเป็น อายุ เพศ ระดับการศึกษา การอาศัยอยู่ในเขตเมือง และภูมิภาคที่อาศัยอยู่ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงวิเคราะห์โดยใช้วิธีการประมาณค่าแบบ Two-Stage Least Squares (2SLS) โดย Y_{Pi} เป็นตัวแปรเครื่องมือ (Instrumental Variable) ในแบบจำลอง การประมาณค่า $V(Y)_i$ จึงเป็นไปตาม (2)

$$Y_{Pi} = f(\text{age}_i, \text{gender}_i, \text{education}_i, \text{municipal}_i, \text{region}_i) \quad \text{--- (2)}$$

โดย age_i แทน อายุของหัวหน้าครัวเรือนผู้มีรายได้
 gender_i แทน ตัวแปรหุ่นเพศของหัวหน้าครัวเรือนผู้มีรายได้ (กลุ่มอ้างอิง คือ เพศหญิง)
 education_i แทน ตัวแปรหุ่นระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนผู้มีรายได้ (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้ไม่ได้รับการศึกษา)
 municipal_i แทน ตัวแปรหุ่นการอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือในเขตเทศบาล (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้อาศัยอยู่นอกเขตเมืองหรือนอกเขตเทศบาล)
 region_i แทน ตัวแปรหุ่นภูมิภาคที่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง คือ ผู้อาศัยอยู่ในภาคใต้)

เมื่อนำข้อมูลมาทำการประมาณค่าตามแบบจำลองด้วยวิธีการประมาณค่าแบบ Two-Stage Least Squares (2SLS) โดยแยกกลุ่มตัวอย่างตามระดับรายได้ทั้งหมด 3 กลุ่มแล้ว จึงได้ผลการประมาณค่าตามตารางที่ 2

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าการบริโภคและผลของความไม่แน่นอนทางรายได้ต่อพฤติกรรมการบริโภค ซึ่งจะมีผลต่อการออมด้วย รวมถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านทรัพย์สินและสวัสดิการที่ครัวเรือนได้รับต่อการบริโภค

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์ของการประมาณค่ามูลค่าการบริโภคต่อความไม่แน่นอนทางรายได้และปัจจัยด้านทรัพย์สินและสวัสดิการจากภาครัฐ

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ ตัวแปรตามคือ C_i		
	กลุ่มผู้มีรายได้น้อย	กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง	กลุ่มผู้มีรายได้สูง
Y_{Pi}	0.612*** (0.01)	-0.191 (0.25)	0.0486 (0.12)
$V(Y)_i$	0.0622** (0.03)	-0.151 (0.48)	0.000000832 (0.000001)
Financial Asset _i	-0.000752*** (0.0002)	0.000035 (0.0003)	0.000364 (0.0002)
Fixed Asset _i	0.00102*** (0.000056)	0.00161*** (0.00021)	0.00202*** (0.00056)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์ ตัวแปรตามคือ C_i		
	กลุ่มผู้มีรายได้น้อย	กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง	กลุ่มผู้มีรายได้สูง
SSW1 _i	-856.3 (604.30)	-7674 (7449)	6924 (15017)
SSW2 _i	584.4*** (91.15)	2,060*** (689)	2,273* (1206)
SSW3 _i	53.2 (115)	-3,910*** (1463)	-3218 (2279)
ค่าคงที่	3,728*** (622)	50,178*** (16562)	28,395* (16774)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	36,383	1,453	3,079
R ²	0.452	0.04	0.196

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ () คือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ *, **, *** แทนค่าความเชื่อมั่นที่ 90%, 95% และ 99% ตามลำดับ

ผลการศึกษาโดยแยกตามกลุ่มรายได้พบว่า สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยซึ่งมีจำนวนสูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง และกลุ่มผู้มีรายได้สูงอย่างมีนัยสำคัญ มูลค่าการบริโภคจะแปรผันตามระดับรายได้ประจำอย่างมีนัยสำคัญ รายได้ที่เพิ่มขึ้น 100 บาทจะทำให้มูลค่าการบริโภคเพิ่มขึ้นถึง 61 บาท ขณะที่มูลค่าทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินยิ่งมากก็จะมีผลต่อการลดลงของการบริโภค แสดงว่ายิ่งสะสมทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินมากก็จะทำให้การบริโภคของครัวเรือนน้อยลง นอกจากนี้ การมีความมั่งคั่งทางทรัพย์สินถาวรประเภทบ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้างและยานพาหนะต่าง ๆ ก็มีผลต่อการกระตุ้นการบริโภคเล็กน้อย ครัวเรือนได้รับสวัสดิการจากโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐที่นอกเหนือจากสวัสดิการด้านสุขภาพและการได้รับสิทธิในการกู้ยืมเงินตามโครงการภาครัฐนั้นกลับมีมูลค่าการบริโภคสูงกว่า ขณะที่ความไม่แน่นอนทางรายได้ก็มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและการออมเพื่อใช้ยามฉุกเฉินอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับในกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง ปัจจัยที่มีผลในทิศทางบวกต่อการบริโภคของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญ คือ มูลค่าทรัพย์สินที่เป็นแหล่งสะสมความมั่งคั่ง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน ที่ดิน และยานพาหนะ ครัวเรือนได้รับสวัสดิการจากโครงการภาครัฐก็มีมูลค่าการบริโภคสูงกว่าครัวเรือนอื่นโดยเปรียบเทียบ ขณะที่ครัวเรือนที่ได้รับสวัสดิการที่ใช้สวัสดิการด้านสุขภาพและการได้รับเงินกู้โครงการภาครัฐกลับมีการบริโภคน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่ได้รับสวัสดิการดังกล่าวอย่างชัดเจน แสดงถึงความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนที่ได้รับเงินกู้ดังกล่าวจะจัดสรรรายได้ในทางการออมและการลงทุนแทนการบริโภค ในส่วนครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้สูงที่มีความมั่งคั่งจากสินทรัพย์มากกว่าในส่วนของบ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้างและยานพาหนะก็จะมีแนวโน้มที่บริโภคในมูลค่าที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีมูลค่าทรัพย์สินดังกล่าวที่น้อยกว่า อย่างไรก็ตาม สำหรับกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางและรายได้สูงนั้น ผลการศึกษากลับพบว่ารายได้ประจำไม่มีผลต่อมูลค่าการบริโภคของครัวเรือน อีกทั้งไม่พบพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ประจำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการใช้แบบจำลองประมาณค่าปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคพบว่า รายได้ประจำซึ่งงานวิจัยนี้ใช้เป็นตัวแทน (Proxy) ของรายได้ถาวร จะมีผลต่อการบริโภคเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อยเท่านั้น นอกจากนั้น มูลค่าทรัพย์สินที่เป็นตัวเงินที่แปรผกผันกับการบริโภคเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์สินทางการเงินหรือมีการออมเมื่อบริโภคในมูลค่าที่น้อยลง แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้นครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยจะเพิ่มทั้งการบริโภคและการออมและสะสมความมั่งคั่ง ดังนั้น การเพิ่มรายได้ให้คนกลุ่มนี้จะมีผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการเพิ่มการบริโภค อีกทั้งยังเพิ่มการออมของครัวเรือนด้วย โดยผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการมีพฤติกรรมการออมยามฉุกเฉินก็เป็นสิ่งสนับสนุนว่าครัวเรือนจะปรับทั้งการออมและการบริโภคเมื่อเกิดความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงทางรายได้

การบริโภคจะมากขึ้นปัจจัยหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อมูลค่าการบริโภคของครัวเรือนไทยอย่างมีนัยสำคัญคือ มูลค่าทรัพย์สินถาวรที่เป็นบ้าน ที่ดิน สิ่งปลูกสร้างและยานพาหนะ ซึ่งถือเป็นวิธีการออมและเป็นแหล่งสะสมความมั่งคั่งที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับของคนไทย ดังแสดงให้เห็นจากความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างมูลค่าทรัพย์สินทางการเงินและมูลค่าการบริโภคสำหรับครัวเรือนทั้ง 3 กลุ่มรายได้ ดังนั้น การส่งเสริมการเพิ่มการถือครองทรัพย์สินเหล่านี้ โดยเฉพาะการถือครองทรัพย์สินประเภทบ้านที่อยู่อาศัยและที่ดินที่มีมูลค่าสูงขึ้นทุกปีจะเป็นแนวทางการเพิ่มมูลค่าการบริโภคและกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการเพิ่มความมั่งคั่งได้เช่นกัน

ครัวเรือนที่ได้รับสวัสดิการของภาครัฐในโครงการต่าง ๆ จะมีการบริโภคที่มากกว่าครัวเรือนอื่น ยกเว้นโครงการที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการด้านสุขภาพกับโครงการเงินกู้จากกองทุนต่างๆ ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการเพิ่มสวัสดิการภาครัฐที่มีผลต่อการกระตุ้นการบริโภคเช่นกัน

จากการที่งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนไทยที่มีการสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศอย่างเป็นระบบนั้น การที่ครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้น้อยมีจำนวนมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ปานกลางและรายได้สูง แสดงให้เห็นถึงปริมาณผู้มีรายได้น้อยที่มีจำนวนมากที่ภาครัฐสามารถใช้นโยบายและเครื่องมือต่าง ๆ ช่วยพัฒนารายได้และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการเพิ่มการบริโภคและการออมได้ อีกทั้งการพัฒนาด้านการบริโภคและการออมของครัวเรือนยังเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาเศรษฐกิจไทยด้วย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมในยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยโดยการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับรายได้ประจำ มูลค่าทรัพย์สิน สวัสดิการภาครัฐ และความไม่แน่นอนของรายได้ แต่ยังมีได้รวมปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและการออมเช่นกัน เช่น รายได้คาดการณ์ในอนาคต จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อายุสมาชิกอื่นที่อยู่ในวัยเรียนหรือผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ ตลอดจนอัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อที่คาดการณ์ และความเชื่อมั่นผู้บริโภค สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรนำตัวแปรและปัจจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์ด้วย เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่ทำให้เข้าใจพฤติกรรมครัวเรือนไทยได้ดียิ่งขึ้น และสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการออมยามฉุกเฉินของครัวเรือนประเทศอื่นในปัจจุบันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถทางการแข่งขันของเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกันและมีแนวโน้มเป็นคู่แข่งกันในตลาดระหว่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานสถิติแห่งชาติสำหรับการให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนไทย (The Household Socio-Economic Survey) และขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาสำหรับการให้ทุนสนับสนุนในการนำเสนอผลงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Abiola, B. A. and Obokoh, L. O. (2024). "Government Welfare Grant and Low-Income Households Investment Behaviour in South Africa", In: T. Moloi and B. George, editors. **Towards Digitally Transforming Accounting and Business Processes**. Proceedings of the International Conference of Accounting and Business ICAB, Johannesburg 2023. pp. 681-695.
- Aguiar, M. and Hurst, E. (2008). "Permanent-Income Hypothesis", In Palgrave Macmillan, editors. **The New Palgrave Dictionary of Economics**. Available from: <https://www.markaguiar.com/files/pih.pdf>
- Berger, D; Guerrieri, V.; Lorenzoni, G. and Vavra, J. (2016, November 21). **House Prices and Consumer Spending**. Available from: <https://fnce.wharton.upenn.edu/wp-content/uploads/2015/04/housing-10-13-16.pdf>
- Bover, O. (2005). **Wealth Effects on Consumption: Microeconometric Estimates from the Spanish Survey of Household Finances**," Working Papers 0522, Banco de España. Available from: https://www.bde.es/f/webbde/Agenda/Eventos/07/Abr/Fic/09_Bover.pdf
- Chen. L. H. (2024). Research on the Wealth Effect of Financial Assets on Household Consumption—Discussion Based on the Mechanism of the Real Income and Liquidity Constraint. **Research in Economics and Management**. 9 (3). 1-11. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/382234493>
- Deaton, A. S. (2005, March). **Franco Modigliani and the Life Cycle Theory of Consumption**. Available from: <https://www.princeton.edu/~deaton/downloads/romelecture.pdf>
- Friedman, M. (1957). **The Permanent Income Hypothesis**. Available from: <https://www.nber.org/system/files/chapters/c4405/c4405.pdf>
- Higgins, B. E.; O'Malley, T. and Yao, F. (2024, June 12). **Savings and Consumption Responses to Persistent Income Shocks**. Available from: <https://higginsbrian.github.io/research/HigginsOMalleyYao.pdf>
- Hua, T. X.; Erreygers, G. (2020). Applying Quantile Regression to Determine the Effects of Household Characteristics on Household Saving Rates in Vietnam. **Journal of Asian Business and Economic Studies**. 27 (2), 175-193.
- Hurst, E. and Ziliak, J. P. (2004, May). **Do Welfare Asset Limits Affect Household Saving? Evidence from Welfare Reform**. NBER Working Paper 10487. National Bureau of Economic Research. Available from: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w10487/w10487.pdf
- Jalil, A. and Zafarullah, A. (2009, September). **The Importance of Precautionary Saving Motive Among Indonesian Households**. MPRA Paper No. 25189. University Library of Munich, Germany. Available from: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/25189/1/MPRA_paper_25189.pdf
- Lins, P. (2025, April 10). **Consumption's Response to Permanent Income: The Role of Consumption Commitments**. Available from: https://pauloclines.com/files/permanent_income.pdf
- Lugilde, A.; Bande, R. and Riveiro, D. (2017, March). **Precautionary Saving: A Review of the Theory and the Evidence**. MPRA Paper No. 77511. University Library of Munich, Germany. Available from: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/77511/1/MPRA_paper_77511.pdf

- Lyhagen, J. (2001). The Effect of Precautionary Saving on Consumption in Sweden. **Applied Economics**. 33 (5). Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036840122493>
- Mankiw, N. G. (2023). **Principles of Macroeconomics**. (10th ed.). Cengage Learning.
- May, D.; Nodari, G and Rees, D. (2019, March). Wealth and Consumption. **Reserve Bank of Australia Bulletin**. 52-59. Available from: <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2019/mar/pdf/bulletin-2019-03.pdf>
- Minphimai, A. (2024, April). **Digital Payment, Household Consumption Behavior, and Financial Literacy**. Puey Ungphakorn Institute for Economic Research Discussion Paper No. 219. Available from: https://www.pier.or.th/files/dp/pier_dp_219.pdf
- Ogawa, K. (2019, December). **Real Estate Market and Consumption: Macro and Micro Evidence of Japan**. Available from: <https://ies.keio.ac.jp/upload/20200626appliedpaper-1.pdf>
- Sirisanakan, A. (2013). Consumption Smoothing and Precautionary Savings in Thai Agricultural Households. **Thammasat Economic Journal**. 31 (2), 37-63.
- Tan, A. and Voss, G. (2000, December). **Consumption and Wealth**. Research Discussion Paper 2000-09. Economic Research Department, Reserve Bank of Australia. Available from: https://www.researchgate.net/publication/24120709_Consumption_and_Wealth
- Tang, C. F. (2008). An Empirical Modelling on Savings Behaviour in Malaysia. **Labuan Bulletin of International Business and Finance**. 6, 57-76.
- Terada-Hagiwara, A. (2009, November). **Explaining Filipino Households' Declining Saving Rate**. ADB Economics Working Paper Series 178. Asian Development Bank. Available from: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/128511/1/ewp-178.pdf>
- Terada-Hagiwara, A. (2011). Have Filipino Households Become Less Prudent?," **Journal of Development Studies**. 48 (5), 673-685.
- Trading Economics. (2025). **Thailand - Final Consumption Expenditure**. Available from: <https://tradingeconomics.com/thailand/final-consumption-expenditure-us-dollar-wb-data.html>
- Trading Economics. (2025). **Thailand - Gross Savings (% Of GDP)**. Available from: <https://tradingeconomics.com/thailand/gross-savings-percent-of-gdp-wb-data.html>
- Vestad, O. L. and Wentzel, M. (2021, December 7). **Consumption, and Savings Around Retirement**. Available from: <https://ssrn.com/abstract=3979587>
- Vosen, S. (2012, August 1). **Fixed Amount Saving and the Permanent Income Hypothesis**. Ruhr Economic Paper No. 363. Available from: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2144782>
- ภาษาไทย**
- จากนี้ เรื่องธรรมศักดิ์. (2551). พฤติกรรมการบริโภคและการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยภายใต้ความไม่แน่นอนด้านรายได้. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. EC_EI_027เครื่องชี้เศรษฐกิจมหภาคของไทย 1/. (ออนไลน์) 2568 (อ้างเมื่อ 14 พฤษภาคม 2568). จาก https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/ReportPage.aspx?reportID=409&language=th

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. สรุปภาพรวมธนาคารพาณิชย์ไตรมาส 4 ปี 2567 และ ปี 2567. (ออนไลน์) 2568 (อ้างเมื่อ 17 เมษายน 2568). จาก <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/news-and-media/news/2025/news-th-20250218.pdf>.
- นิตยา ปะอินทร์. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการออมของครัวเรือนจนเปรียบเทียบกับครัวเรือนรวย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2567. (ออนไลน์) 2568 (อ้างเมื่อ 12 พฤษภาคม 2568). จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20250321102834_75752.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ตารางสถิติบัญชีประชาชาติ. (ออนไลน์) 2568 (อ้างเมื่อ 12 พฤษภาคม 2568). จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=15949&filename=ni_page
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่สามของปี 2567 และแนวโน้มปี 2567 – 2568. (ออนไลน์) 2568 (อ้างเมื่อ 17 เมษายน 2568). จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=15870
- สุนัยญา แดงเหม, และ นริศรา เจริญพันธุ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครัวเรือนไทยในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *Journal of Demography*. 40 (1), 49-68.
- แสงสุรีย์ เสมอใจ. (2559). พฤติกรรมการออมไว้ใช้ยามฉุกเฉินของครัวเรือนไทยภายใต้ความไม่แน่นอนด้านรายได้. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อธิพันธ์ วรรณสุริยะ. (2567). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่ออัตราการออมของครัวเรือนไทยหลังวิกฤตโควิด 19. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*. 6(2), 11-21.